

Asia: VN/16951/2020

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto

Lausun suunnitelmasta allaolevien alaotsikoiden alle

Mikäli vastasit yhtyäsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

Suunnitelman tavoitteet

1 Suunnitelman tavoitteet - avovastaus

Suunnitelma tavoitteet ovat hyvät ja oikeansuuntaiset, mutta Suomen luonnonsuojeluliitto toivoo keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmalta korkeampaa kunnianhimoa päästövähennysten ja toimenpiteiden osalta. Meille on tärkeää, että ilmastotyötä kohti hiilineutraaliutta ja -negatiivisuutta tehdään päättäväisesti jokaisella sektorilla niin, että päästövähennyksiä todella syntyy. Euroopan unionin asettaman 2030 tavoitteen ja Suomen omien päästövähennystoimien välillä on 5,6 Mt päästökulun, jonka kuromiseen on keskipitkän aikavälin suunnitelmassa laskettu käytettäväksi myös joustoja. Mielestämme joustojen käytöstä tulee luopua. Erityisesti maankäyttösektorin LULUCF-joustoa ei tulisi hyödyntää taakanjakosektorin tavoitteiden saavuttamiseen, koska maankäyttösektorin kasvihuonekaasulaskenta on epävarmempaa kuin muilla sektoreilla, eivätkä varastot ole yhtä suurella varmuudella pitkäkestoisia ja pysyviä kuin päästämättä jättäminen toisaalla. LULUCF-jouston 0,4 Mt päästövähennykset tulisi löytää toimilla taakanjakosektorin sisällä.

Liikenne

2a Liikenteeseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

2b Liikenne - avovastaus

Luonnonsuojeluliiton mielestä liikenteen päästövähennystavoitteen tulisi olla tiukempi, puolittamisen sijaan mieluiten 70% päästövähennys vuoteen 2030 mennessä vuoden 2005 päästötasosta.

Strategiassa on mainittu liikennejärjestelmän tehostaminen yhtenä päästövähennystoimenpiteenä. Pidämme tätä keskeisenä ja tärkeänä keinona vähentää liikenteen päästöjä. Toivomme enemmän panostuksia ja konkretiaa liikennejärjestelmän tehostamisen toimenpiteisiin. Esimerkiksi fossiilittoman liikenteen tiekartan tavoitteeksi on asetettu, että henkilöautokilometrit eivät enää kasva vuoden 2019 tasosta vuosina 2020-2045. Mielestämme ensisijaisena tavoitteena tulisi olla henkilöautojen liikennesuoritteiden lasku. Tiekartan ensimmäisen vaiheen toimet eivät juuri kannusta tai ota kantaa tähän. Erityisesti kaupunkialueilla auton omistamisen kulttuurista on syytä luopua. Ruuhkamaksuja kannattaa ensimmäiseksi kokeilla Helsingissä ja muissa suuremmissa kaupungeissa. Siirtymistä joukkoliikenteeseen, kimppa-autoiluun, kävelyyn ja pyöräilyyn tulee kannustaa. Julkisen liikenteen verkostoa tulee kehittää kattavaksi ja saavutettavaksi, jotta yksityisautoilun tarve vähenee. Joukkoliikenteeseen kaupunkialueiden sisällä ja alueiden välillä pitää panostaa.

Tieliikenteen päästökauppa on vietävä kansallisella tasolla käytäntöön tai vaihtoehtoisesti nostettava fossiilisten polttoaineiden verotusta. Nyt suunnitelmaan on liikenteen osalta laskettu vielä aloitteen asteella oleva tieliikenteen ja erillislämmityksen EU-päästökauppa, vaikka mitään takeita sen toteutumisesta ei vielä ole. Liikenteen päästövähennykset varmistetaan kansallisen päästökaupan toteuttamisella, jonka voi sovittaa EU-päästökauppaan, jos se aikanaan käynnistyy.

Komission energiaverodirektiiviehdotus esittää fossiilisten polttoaineiden verotuksen yhdenmukaistamista niin, että Suomen verotuksessa dieselöljyn alempi verokanta ei olisi enää mahdollinen. Tämäkin ehdotus on vielä aloitteen tasolla, ja energiaverodirektiivin uudistuminen on toistaiseksi epävarmaa. Polttoaineverotuksen ympäristöohjaavuuden ja kustannustehokkuuden näkökulmasta dieselin verotuesta tulisi luopua odottamatta energiaverodirektiivin toteutumista. Diesilverotuen ja käyttövoimaveron poistolla on havaittu olevan vain pieni vaikutus yrityksiin, mikä puoltaa verotuesta luopumista.

Biopolttoaineiden osalta haluamme muistuttaa, että rajallisten biomassojen käyttöä tulisi ohjata niihin liikenteen käyttökohteisiin, joissa siirtyminen sähköön tai muihin päästöttömiin lähteisiin ei jostain syystä ole mahdollista edes pitkällä aikavälillä ja liikkumistarve on perusteltu. Jotta 30 prosentin jakeluväite voidaan saavuttaa tieliikenteessä, on mahdollista että valtaosa nestemäisten biopolttoaineiden raaka-aineista tulisi ulkomailta. Onkin tarpeen tehdä riippumaton riskiarvio nestemäisten biopolttoaineiden todellisista ympäristövaikutuksista ja siitä miten biopolttoaineiden päästövähennykset tulevaisuudessa lasketaan (ml. palmuöljytisleen jäteluokitus). Suomen tulee sitoutua luopumaan ruoka- ja rehupohjaisista biopolttoaineista vuoteen 2025 mennessä lopettamalla ensin kaikkien syötäviin öljyihin pohjautuvien biopolttoaineiden käyttö. Tämä koskee myös palmuöljynrasvahappotislettä, joka ei ole aito jätevirta. Palmuöljytislettä ei tule luokitella jätteeksi vaan sivutuotteeksi, ja näin seurata muiden EU-maiden käytäntöjä. Tällä toimella Suomi ehkäisisi metsäkatoa ja maankäytönmuutoksesta aiheutuvia päästöjä maailmanlaajuisesti.

Maatalous

3a Maataloutteen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

3b Maatalous - avovastaus

Suomessa on siirryttävä kasvipainoittaisen ravinnon kulutukseen ja tuotantoon. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma ei tarjoa tähän edes suuntaviivoja.

Suomalaisen maatalouden päästöt ovat korkeat (noin 16 Mt/vuosi) naudanlihan tuotannon ja ojitettujen suopeltojen turpeen hajoamisen vuoksi. Suomalainen lihankulutus on ennätystasolla. Siksi lihankulutusta tulee vähentää ja lihantuotannon määrää pienentää. Laadun on korvattava määrä. Lihankulutusta pienennetään muuttamalla julkisia hankintoja, haittaveroilla sekä maataloustukia muuttamalla.

Turveltojen raivaus on kiellettävä. Taulukko 2 sivulla 104 esittelee maankäytön muutoksen skenaariota. Skenaariossa turveltojen raivaus jatkuu vuonna 2040. Toimenpiteeksi on ehdotettu ainoastaa pellonraivauksen rajoittamista, ilman tarkennuksia turveltojen osalta - tämä antaa ymmärtää, että turveltojen raivausta ei erityisesti rajoiteta verrattuna kivennäismaihin. Turveltojen tuottavat yli puolet kaikista maatalouden päästöistä, vaikka niiden osuus peltoalasta on vain 10 prosenttia. Kieltämällä turvemaiden raivaus ja kohdistamalla toimenpiteitä suoraan myös jo raivattuihin turveltoihin voidaan saada maatalouden päästöt viimein laskuun.

Rakennusten erillislämmitys

4a Rakennusten erillislämmitykseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

4b Rakennusten erillislämmitys - avovastaus

Rakennusten erillislämmitystä käsittelevä luku keskittyy aiheellisesti voimakkaasti öljylämmityksestä luopumiseen. Tähän rinnalle tuli nostaa myös energiatehokkuutta ja energiansäästöä rakennuksissa. Energiansäästö on IEA:n mukaan lähivuosien tärkein energiamuoto. Primäärienergiasta hukataan maailmassa yli puolet. Esimerkiksi kiinteistöjen energiansäästöä edistämällä voidaan vähentää merkittävästi fossiilisten polttoaineiden tai biomassojen polttotarvetta.

Rakennusten erillislämmityksen politiikkatoimissa energiatehokkuus mainitaan uudis- ja korjausrakentamisen yhteydessä. Tämän lisäksi energiatehokkuutta edistäviä toimia, esimerkiksi

energianeuvontaa ja energiakartoituksia tulisi olla tarjolla helposti ja edullisesti, jotta energiatehokkuutta voi alkaa edistää jo ennen korjausremontteja.

Rakennusten lämmitykseen ei pidä käyttää biopolttoöljyä. Suunnitelmassa todetaan tämä suoraan luvussa 6.2.4. Työkoneet: "Biopolttoöljyn kohdentamisessa työkonekäyttöön voidaan nähdä enemmän hyötyjä kuin sen kohdentamisessa lämmityskäyttöön, koska lämmitykseen on tarjolla runsaasti muita kuin öljyyn perustuvia lämmitysjärjestelmiä." (s. 121.)

Työkoneet

5a Työkoneisiin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

5b Työkoneet - avovastaus

Työkoneissa päästöt eivät ole juuri vähentyneet, joten kunnianhimoisemmat toimenpiteet ovat tarpeellisia. Työkoneiden osalta fossiilittomia vaihtoehtoja on toistaiseksi rajallisesti. Työkonekoulutusprojektin laajentaminen ja työkoneosaamisen parantaminen on hyvä ja tärkeä esitys toimenpidekokonaisuudessa. Työkoneosaamisessa tärkeää on taloudellisen ajotavan lisäksi myös työkoneiden oikeaoppinen käyttö ja huolto. Työkoneiden rekisteröintivelvollisuuden laajentamisesta selvitetään ja samalla selvitetään katsastusvelvollisuuden laajentamista. Tämä on myös aloite. Mielestämme työkoneiden rekisteröintiä ja katsastusta tulee laajentaa.

Jätehuolto

6a Jätehuoltoon suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

6b Jätehuolto - avovastaus

Taakanjakosektorin jätteenpolton päästöt ovat kasvaneet vuosina 2005–2019 (kuva s.79) ja niiden odotetaan kasvavan myös tulevaisuudessa. Päästöjen kasvu johtuu yhdyskuntajätteen energiahyödyntämisen lisääntymisestä, mikä on jätehierarkian vastaista. Koska jätteenpoltoa ei vuonna 2019 päätetty tuoda osaksi päästökauppaa, tarvitaan esimerkiksi verotusinstrumentti, jonka kautta jätteenpolton ilmastopäästöt saadaan hintaohjauksen piiriin.

Jätehuollon saralla on kirittävä, sillä Suomi ei ole saavuttanut EU:n jätepolitiikan tavoitteita. CCS/CCSU menetelmät eivät myöskään ole jätehierarkian mukaisia, ja lisäksi niihin liittyy teknisiä epävarmuuksia. Jätehuollon päästövähennyksiä on haettava ensisijaisesti noudattamalla jätehierarkiaa ja panostamalla toimivaan kiertotalouteen.

F-kaasut

7a F-kaasuihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Yhdyn tämän osa-alueen esitettyihin lisätoimiin

7b F-kaasut - avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

8a Teollisuuteen ja muihin päästöihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

8b Teollisuus ja muut päästöt - avovastaus

Uusiutuvaan energiaan tulee siirtyä teollisuudessa rivakasti. Puolustusvoimien tulee kehittää vähäpäästöisyyttä kaikessa toiminnassaan, ei ainoastaan kiinteistöissään.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

9a Kunnille ja alueille suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

9b Kunnat ja alueet - avovastaus

Velvoite kunnille, seuduille tai maakunnille laatia ilmastosuunnitelmat on tärkeä keino edistää ilmastotyötä. Tietoa, osaamista ja kokemuksia on kertynyt pidempään ilmastotyötä tehneistä kunnista, tätä osaamista ja parhaita ratkaisuja pitää jakaa niille kunnille, jotka vasta aloittavat ilmastotyötä. Kuten suunnitelmassa todetaan, kunnat vastaavat alueillaan muun muassa kaavoituksesta, maankäytöstä, liikennesuunnittelusta, energiayhtiöiden omistajaohjauksesta, monien rakennusten lämmitystapavalinnoista ja julkisista hankinnoista. Kunnilla on siis myös paljon mahdollisuuksia vaikuttaa ja vähentää päästöjä. Esimerkiksi yhdyskuntarakenteen hajoamista ja pirstoutumista pitää estää kaavoituksella. Kaava- ja rakentamismääräyksillä voi ja pitää edistää energiatehokkuutta rakentamisessa. KRL-uudistus tulee tehdä pikaisesti, jotta kunnilla ja alueilla on paremmat työkalut ilmastoa huomioivaan kaavoitukseen ja rakentamiseen.

Kulutuksen hiilijalanjälki

10a Kulutukseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

10b Kulutus - avovastaus

Kun suomalaisten kulutuksen jalanjälkeen lisätään tuontitavaroiden ja poistetaan vientituotteiden kuormitus, ovat päästöt arviolta 33 % suuremmat kuin virallisissa tilastoissa. Tällä hetkellä Suomeen tuotavien tuotteiden taustalla voi olla esimerkiksi kivihiilen energiakäyttöä tai trooppista metsäkatoa, joka vauhdittaa kuumenemistä ja luonnon monimuotoisuuden katoa. Erityisesti kulutustuotteiden ja ruoan tuotannon taustalla on ulkoistettuja päästöjä. Ulkoistettujen päästöjen

vähentämiseen auttaisivat esimerkiksi hiilitullit, kauppasopimusten solmiminen ilmaston ehdoilla ja tuotteiden tuotantoketjujen avaaminen ja yritysten ja sijoittajien velvoittaminen minimoimaan metsäkatoriskin. Tästä syystä on tärkeää, että Suomi tukee komission aloitteita (tällä hetkellä mm. hiilirajakamekanismi, yritysvastuulaki, taksonomia, metsäkatovapaat tuotantoketjut), joilla EU pyrkii vaikuttamaan tuotannon ilmasto- ja ympäristövaikutuksiin.

Julkiset hankinnat

11a Julkisiin hankintoihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

11b Julkiset hankinnat - avovastaus

Suunnitelmassa todetaan, että "hankintalainsäädäntö kannustaa, mutta ei velvoita ympäristönäkökulman huomioon ottamista julkisissa hankinnoissa." Hankintalainsäädännön tulisi velvoittaa ympäristönäkökulman huomioiminen. Suunnitelmassa esitetystä politiikkatoimesta vasta tarkastellaan velvoittamisen mahdollisuuksia - tarkastelun sijaan tulisi tehdä.

Hankinnoissa ympäristönäkökulman huomioon ottamisessa pääsee pitkälle jo olemassa olevia luotettavia kestävyysmerkintöjä painottamalla (esim. luomu, FSC, MSC, ASC, EKOenergia). Energiassa tulee suosia kestävää uusiutuvaa energiaa (EKOenergia-merkki). Julkiset hankinnat pitää rajata täyssähkö- ja biokaasuautoihin. Kasvisruoan osuutta julkisissa hankinnoissa on kasvatettava puoleen aterioista 2023 mennessä ja ruokahävikki pitää puolittaa vuoteen 2025 mennessä. Kotimaista kalaa, luomua ja ekomerkittyjä tuotteita pitää tukea. Tietoa on jo paljon.

Neuvontapalveluiden käyttöä pitäisi uskaltaa lisätä (esimerkiksi Ekokompassi).

Muut poikkisektorit

12a Muille poikkisektoreille suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Näille osa-alueille pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

12b Muut poikkisektorit - avovastaus

Kiertotalous tarvitsee tiukemmat tavoitteet, ja seurannan tavoitteiden saavuttamiseksi. Kotimaan primääriaraaka-aineiden kokonaiskulutuksen 2035 tulisi laskea 70 prosenttiin vuoden 2015 tasosta. Tämä tukee hiilinetraaliustavoitetta. Vientiteollisuudelle tulee asettaa vastaavat uusiutumattomien ja kestävien uusiutuvien luonnonvarojen käytön laskutavoitteet. Velvoite liittyy myös vientituotteiden kestävyden, ympäristöjalanjäljen ekotehokkuuden ja kierrätettävyyden parantamisesta suhteessa kansainvälisiin toimiin ja tuontituotteiden vastuullisuusvaatimuksiin. Materiaalien kiertotalousasteen tulisi kaksinkertaistumisen sijasta viisinkertaistua vuoteen vuoden

2015 tasosta vuoteen 2035 mennessä. Kierrätyksen ja uusiokäytön lisäämisellä on mahdollista tavoittaa nykyiseen verrattuna moninkertainen kiertotalousaste.

Ilmastotavoitteet tulee ottaa huomioon biotalousstrategian viimeistelyssä. Biotalousstrategian luonnoksen tavoite on viedä Suomea kokonaiskestävästi kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa, mutta strategia on ilmaston näkökulmasta osittain puutteellinen. Fossiilisten raaka-aineiden korvaaminen puulla ei ole automaattisesti ilmastoteko. Myös biotaloustrategiassa tulisi tunnistaa ylikuluttamiseen ja kertakäyttökulttuuriin liittyvät ongelmat ja näiden suhde luontokatoon ja ilmastonmuutokseen. Strategian mukaan esimerkiksi ”puupohjaisilla biohajoavilla materiaaleilla korvataan lisääntyvässä määrin fossiilipohjaisten muovien käyttöä” Erityisesti lyhytikäisten tuotteiden kohdalla fossiilisten korvaaminen puulla ei läheskään aina ole ilmastomielessä järkevää tai perusteltua. Kertakäyttötuotteista tai poltettaessa hiili vapautuu nopeasti ilmakehään, eikä lyhytikäisen tuotteen ilmastohyöty riitä kompensoimaan hakkuista aiheutuvia ilmastohaittoja. Hallitusohjelmassa pitkään hiiltä varastoivat puutuotteet mainitaan, mutta biotalousstrategiassa ne ovat näkymättömissä.

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

13a Toimenpideohjelman vaikuttavuus

-

13b Toimenpideohjelma - avovastaus

Päästövähennyksillä on kiire, jotta Pariisin sopimuksen 1,5 asteen tavoite on mahdollista saavuttaa. Päästövähennyksiä on saatava aikaan nyt eikä vasta 2030. Tästä syystä esimerkiksi tieliikenteen päästökaupan kanssa ei tulisi vitkutella ja odottaa EU-tason järjestelmää. Maataloudessa olisi myös tehtävä radikaaleja muutoksia nyt heti, mutta YMP 2023-2027 jäi ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuuden osalta laihaksi.

Kuvan 27 (s.159) skenaarioista näkee, että vuoden 2030 päästövähennystavoitteeseen on mahdollista päästä kotimaan toimilla, EU-päästökaupalla ja lisävähennyksillä sekä vastaavasti myös kotimaan toimilla, EU-päästökaupalla ja joustoilla. Lisävähennykset tarkoittavat tunnistettuja mahdollisia, toimenpideohjelman ulkopuolisia lisätoimia, joille on laskettu päästövähennysvaikutus. Lisätoimissa (taulukko 5, s.161) esimerkiksi taloudellisia ohjauskeinoja on tunnistettu 0,9 M:n verran. Olisi tärkeää, että näitä jo tunnistettuja lisätoimia vietäisiin toteutukseen sen sijaan, että puuttuvat päästövähennykset hankitaan joustoilla. Ilmastotavoitteiden saavuttaminen on niin tärkeää, että jo epävarmuuksien ja riskien vähentämiseksi päästövähennyksiä on varovaisuusperiaatteen mukaisesti tehtävä reilusti vähimmäistasoa enemmän. Sama ajatus ilmaistaan myös suunnitelmassa: ”Jos halutaan varmistua ilmastotavoitteiden saavuttamisesta, tulisi päästöjä vähentävien toimien kokonaisuus lähtökohtaisesti ylimitoittaa.” (s. 162.)

13c Mitä lisätoimia ehdotatte tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi?

Turpeen poltosta tulee luopua mahdollisimman pian myös niissä laitoksissa, jotka eivät ole päästökaupan piirissä.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

14 Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Ilmastotoimet on toteutettava oikeudenmukaisesti. Tarvitaan toimia, jotta ilmastoteot eivät lisää eriarvoistumista. Haavoittuvat ryhmät ja toimialat tulisi tunnistaa ja tarvittaessa tukitoimia tulee räätälöidä myös alueellisesti.

Muita huomioita

15 Muita huomioita

-

16 Voiko organisaationi osaltaan edistää ilmastosuunnitelman tavoitteiden saavuttamista?

Kyllä

Ikonen Anna
Suomen luonnonsuojeluliitto